

Donderdag 17 Oktober 2019
TivoliVredenburg - Grote Zaal - 20.15 uur
Inleiding 19.30 uur - Huib Ramaer
Serie Internationale Toporkesten

BBC PHILHARMONIC ORCHESTRA / JOHN STORGÅRDS

Bruckner Symfonie nr. 6

Arabella Steinbacher viool

Benjamin Britten 1913-1976
Simple Symphony (1933-1934)
Boisterous Bourrée
Playful Pizzicato
Sentimental Sarabande
Frolicsome Finale

Sergej Prokofjev 1891-1953
Tweede Vioolconcert (1935)
Allegro Moderato
Andante Assai
Finale: Allegro ben Marcato

- Pauze -

Anton Bruckner 1824-1896
Zesde Symfonie (1879-1881)
Majestoso
Adagio: Sehr Feierlich
Scherzo: Nicht schnell – Trio: Langsam
Finale: Bewegt, doch nicht zu schnell

Benjamin Britten: Simple Symphony

Componeren met een sterk nationale inslag was vooral een negentiende-eeuws verschijnsel, maar aangezien in Engeland veel dingen langer duren dan elders was het voor Benjamin Britten nog volkomen vanzelfsprekend. Hij was niet uit op politiek gemotiveerd vlagvertoon, maar zocht wel graag aansluiting bij oude Engelse meesters als Purcell en Tallis. Tevens koesterde hij de lange Engelse traditie van samenzang; hij blonk uit in vocale werken, zowel voor professionele zangers als amateurs.

Op zijn twintigste had hij die focus nog niet; Britten componeerde uitbundig en putte inspiratie uit wat hij tegenkwam - waaronder enkele prille pianostukjes die hij als puber geschreven had en die het materiaal voor de Simple Symphony leverden. Dat het geen diepgravende muziek is kun je aan de titels al zien: de alliteraties, van 'Boisterous Bourrée' tot 'Frolicsome Finale', sluiten jolly goed aan bij zijn eigen naam. En de zanger Peter Pears was nog niet eens zijn levenspartner.

Sergej Prokofjev: Vioolconcert nr. 2

Het Tweede Vioolconcert van Sergej Prokofjev is beurtelings mijmerend, rauw, feeëriek en volks. Eigenlijk verspringt het zó vaak van sfeer dat je meerdere composities tegelijkertijd lijkt te horen – iets wat veel van zijn latere werken kenmerkt. Prokofjev blonk altijd al uit in veelzijdigheid: hij componeerde modernistische, extreem dissonante stukken naast kokette walsjes en gavottes. Daar kwam bij dat zijn loopbaan hem twintig jaar lang letterlijk over de halve aardbol had gevoerd en hij overall muzikale invallen noteerde voor later gebruik. Het resulteerde in muziek die alle kanten op schiet en toch een afgewogen indruk maakt.

Als compositieleerling van Rimski-Korsakov leek Prokofjev een telg van de oude Russische school te worden, maar met zijn agressieve muziek en furieuze pianospel profileerde hij zich al snel als een 'jonge wilde'. Na het uitbreken van de Revolutie in 1917 probeerde hij vergeefs carrière te maken in Amerika, maar toen hij zich in Parijs vestigde behaalde hij het ene succes na het andere. Zijn sterkste troef was zijn

onvoorspelbaarheid: de woesteling kon zich plots ontpoppen als classicist en omgekeerd.

Altijd was Prokofjev van plan naar zijn vaderland terug te keren en dat deed hij in 1936. Het laatste werk uit de Europese periode was het Tweede Violconcert, 'geschreven in totaal verschillende oorden en daarom een afspiegeling van mijn nomadenbestaan', aldus de componist. 'Het hoofdthema van deel één ontstond in Parijs, het thema van deel twee in Voronezj, de instrumentatie in Bakoe en de première vond plaats in Madrid, waarna een concertreis door Spanje, Portugal en Noord-Afrika volgde.'

Aanjager van dit concert was de Franse vioolvirtuoos Robert Soetens die tot aan zijn dood in 1997 op 100-jarige leeftijd een enthousiast vertolker van het stuk bleef. Prokofjev werkte zelden nauw samen met een solist, maar maakte voor Soetens een uitzondering. Diens veelzijdigheid was mogelijk een extra reden dat de muziek zo kleurrijk is; hij speelde even makkelijk klassiek en romantisch repertoire als salon- en zigeunermuziek. Dat Prokofjev inmiddels heimwee naar Rusland had is te horen. Het werk begint met een zeer slavische, melancholieke violsolo en ook het folkloristisch getinte slotdeel bekent duidelijk nationale kleur. Maar tussendoor wisselt de muziek voortdurend van decor – met voor Prokofjev zeldzame uitstapjes naar frivole, bijna jazzy sferen.

Anton Bruckner: Symfonie nr. 6

Tijdens de Romantiek werden heel wat grenzen opgerekt, maar niemand was voorbereid op de dinosaurische proporties van Anton Bruckners symfonieën. De trage bewegingen, het massieve klankbeeld en de duistere expressie vragen een bijzonder inlevingsvermogen; diverse dirigenten raakten er voor hun leven door geïntrigeerd. Riccardo Chailly noemde Bruckner 'een heilige die voortdurend worstelt met de Duivel'. Otto Ketting ontwaarde in de symfonieën 'kosmische ruimten, diepe achtergronden en een schemerwereld vol verscheurde twijfels'.

Wat bezielt een iemand die zo componeert? Naar autobiografische elementen hoef je niet te zoeken, stelt Bruckner-biograaf Karl Grebe: 'Zijn leven zegt

niets over zijn composities en zijn werken zeggen niets over zijn leven.' Hij was een nederig, uiterst devoot man met eigenaardige trekjes; zo had hij een pathologische neiging om de bladeren van een boom te tellen of om lijken van dichtbij te willen zien. Ondanks zijn monumentale composities raakte hij het imago van een dorpsorganist nooit helemaal kwijt. Lijdzaam onderging hij hoe de Weense muzikelite zijn symfonieën afdeed als het gestuntel van een ambitieuze provinciaal. Erkenning kwam pas bij de Zevende. Intussen had hij jaren verspeeld met het maken van (veelal onnodige) revisies. Van bijna alle symfonieën bestaan verschillende versies, behalve van de zesde symfonie. Voor éénmaal had de bescheiden Bruckner het gevoel dat een werk in één gelukkige worp was ontstaan. Terugblikkend op zijn oeuvre wees hij de zesde aan als zijn persoonlijke favoriet. Helaas kon niemand hem op dat moment gelijk geven, want toen hij deze symfonie voltooide was de derde symfonie juist door de gevreesde criticus Eduard Hanslick aan flarden geschoten; op de première van weer zoiets zaten de zelfverklaarde Weense fijnproevers niet te wachten. Een volledige uitvoering van de Zesde vond pas na Bruckners dood plaats.

Dat het werk nog altijd een uitzonderingspositie inneemt is te zien op YouTube: de zesde symfonie staat bijna onderaan in de lijst van zoeksuggesties. Zelf vond Bruckner deze symfonie zijn 'meest gedurfde'. In elk geval is het de meest temperamentvolle, met bijna manische afwisselingen tussen speelsheid, statigheid, mijmeringen en jammerklachten. Maar ze zijn wel onderworpen aan de typisch Bruckneriaanse geremdheid. In de speelvoorschriften stipuleert hij herhaaldelijk dat de voordracht 'niet te snel' mag zijn en bij een dansant vioolpatroontje in het begindeel schrijft hij een specifieke stokvoering voor die verhindert dat het te springerig wordt.

Eigenlijk doet deze symfonie in extreme mate wat de andere ook doen: momenten van verhevenheid afwisselen met aardsheid, extase combineren met bijna boertige hoempapa. Het eerste deel, bijvoorbeeld, begint met een ritmisch patroontje dat een Oostenrijks volksdansje zou kunnen zijn; later waaiert het uit tot een imposante meerstemmige

'koozang' in de violen. De soms filmmuziek-achtige intensiteit (en het hoge "Star Wars-gehalte" van de slotmaten) maakt de geladen bijna-stilte van het daaropvolgende Adagio des te effectiever. Dit langzame deel heeft het karakter van een klaagzang die zich aftekent tegen een donkere achtergrond van lage strijkers. Het Scherzo is een opmerkelijk staaltje orkestratiekunst. Vaak spelen de verschillende blazers- en strijkerssecties hier tegen elkaar in met verschillende ritmische en melodische patroontjes - waaruit blijkt dat Bruckner niet altijd massieve klankblokken afleverde.

Drie verschillende thema's vormen het metselwerk van de Finale, waarbij zich later ook het hoofdthema van het eerste deel voegt. Maar fascinerender dan de complexe architectuur is de wonderlijke dramatische zeggingskracht van deze symfonie. Het is geen programmamuziek, er wordt niets uitgebeeld - en toch is het een dramatisch werk dat een veelheid van indrukken achterlaat.

Michiel Cleij

John Storgårds is de eerste gastdirigent van het BBC Philharmonic Orchestra. Storgårds startte zijn carrière als dirigent bij het Kamerorkest van Lapland, alwaar hij na 25 jaar nog steeds chef-dirigent is. Ondertussen heeft hij op de bok gestaan voor vele grote orkesten, waaronder het WDR Sinfonieorchester Köln, Gewandhausorchester Leipzig, London Philharmonic, Cleveland Orchestra en de New York Philharmonic. Hij staat te boek als een creatieveling met een goed gevoel voor verrassende repertoirekeuzen en een bijzondere voorliefde voor hedendaagse (Scandinavische) muziek.

Daarnaast is Storgårds violist, wat hij gestudeerd heeft bij Chaim Taub. Vervolgens werd hij concertmeester bij het Zweedse Radio Symfonieorkest onder de gevierde dirigent Esa-Pekka Salonen. Ook als solist treedt hij regelmatig op en breekt een lans voor minder bekende componisten zoals Vagn Holmboe, Peteris Vasks en

Georges Antheil, naast zijn goed gerecenseerde opnamen van muziek van Sibelius en Nielsen bij het label Chandos.

Dit concert in Utrecht vormt het laatste concert van een tournee door Kroatië, Oostenrijk, Duitsland en Nederland.

Arabella Steinbacher is internationaal een gevierd soliste. Ze studeerde in München bij Ana Chumachenco. Haar onverwachte debuut op de internationale podia gebeurde in 2004, wanneer ze inviel voor een zieke collega in Beethovens vioolconcert met het Orchestre Philharmonique de Radio France onder leiding van Sir Neville Marriner. Vanaf dat moment is ze als solist veelgevraagd en heeft ondertussen vrijwel alle voorname podia (waaronder Carnegie Hall) en gespeeld onder de meest toonaangevende dirigenten ter wereld, waaronder Riccardo Chailly, Zubin Mehta, Yannick Nézet-Séguin en Lorin Maazel. Haar opnamen zijn bekroond met een tweetal prijzen van de Echo Klassik: de meest belangrijke Duitse Muziekprijs.

Steinbacher is actief als ambassadeur voor de stichting CARE. Zo bezocht ze Japan in 2011 om de bevolking, die getroffen was door een tsunami, te steunen. Dit seizoen zal ze ook een muzikale bijdrage leveren aan het AIDS Gala in München.

Steinbacher speelt op de "Booth" Stradivarius uit 1716, welke ze in bruikleen heeft van de Nippon Music Foundation.

Volgende Concerten in de serie Internationale Toporkesten

**Woensdag 8 januari – Grote Zaal – 20.15 uur
Luzerner Sinfonieorchester o.l.v. James Gaffigan
Nieuwjaarsconcert met Brahms en Strauss**

**Zondag 29 maart – Grote Zaal – 20.15 uur
Orchestre Philharmonique de Luxembourg o.l.v.
Gustavo Gimeno
Mahlers derde symfonie.**

**AVROTROS
VRIJDAG
CONCERT**

**01
VRIJDAG
11**

**NEDERLANDS
KAMERORKEST
MET REMY
VAN KESTEREN**

